

Beynəlxalq təcrübə əsasında Azərbaycan dilinin tədrisi və qiymətləndirilməsi məsələləri

Sayalı Quliyeva

İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu, Bakı, Azərbaycan
msayali@mail.ru

Xülasə — Tədqiqat işində Azərbaycan dilinin tədrisinin hazırkı vəziyyəti, onun mənimsənilməsi və qiymətləndirilməsi məsələləri araşdırılmışdır. Dil biliklərinin qiymətləndirilməsi sahəsində mövcud beynəlxalq standartlar təhlil edilmişdir. Azərbaycan dilinin tədrisi və qiymətləndirilməsi ilə bağlı müəyyən problemlər diqqətə çatdırılır. Azərbaycan dilinin tədrisinin hazırkı vəziyyəti, onun müasir tələblərə uyğunlaşdırılması və bu sahədə İKT-nin rolu göstərilmişdir. Beynəlxalq təcrübəyə və İKT-nin tətbiqinə əsaslanaraq Azərbaycan dilinin tədrisi və qiymətləndirilməsi metodologiyasının təkmilləşdirilməsi və inkişaf mexanizmlərinin işlənilməsi istiqamətində təkliflər verilmişdir.

Açar sözlər — Azərbaycan dilinin tədrisi; dil bacarıqları; qiymətləndirmə; CEFR; İKT

I. GİRİŞ

Müasir dövrdə Azərbaycan dilinin inkişafına xüsusi diqqətin ayrılması ölkədə dilçilik elminin daha da inkişafı üçün əlverişli zəmin yaratmışdır. Həmçinin informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) sürətlə inkişaf etdiyi qloballaşma dövrü Azərbaycan

dilinin zənginləşməsi və istifadə imkanlarının genişləndirilməsi istiqamətində aparılan işlərin yeni səviyyəyə yüksəldilməsini tələb edir. Qeyd edək ki, dillərin bir-birinə inteqrasiyası, eyni zamanda elm və texnologiyanın inkişafı dildə yeni sözlərin yaranmasına və dilin zənginləşməsinə təsir edir. Bu təsirlər özünü müsbət və mənfi yöndə göstərə bilər. Onlar bəzən dil normalarının pozulmasına səbəb olur. Dilin saflığının qorunması və onun inkişaf etmiş dünya dilləri sırasına gətirilməsi üçün dövlət səviyyəsində mühüm addımların atılması zərurəti yaranır [1].

Dil dövlət siyasətinin tərkib hissəsidir və dil quruculuğu, onun öyrədilməsi, düzgün istifadəsi və qiymətləndirilməsi bu gün qarşıda duran prioritet məsələ hesab olunur. Ölkədə konstitusion tələb olaraq həyata keçirilən dil siyasətinə dəstək məqsədilə Azərbaycan dilinin tədrisinin müasir vəziyyətini araşdırmaq, ədəbi dil qaydalarına, üslub və normalarına xələl gətirmədən onun tədrisinin, mənimsənilməsinin və qiymətləndirilməsinin müasir tələblərə və beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması qarşıda duran əsas vəzifələrdən biridir. Bu

məqsədlə tədqiqatda ilkin olaraq dil biliklərinin öyrənilməsi və qiymətləndirilməsi sahəsində dünya təcrübəsi araşdırılmışdır. Dil biliklərinin öyrənilməsi və qiymətləndirilməsi üçün nəzərdə tutulmuş mexanizmlərin işlənilməsi zamanı İKT-nin rolu qiymətləndirilmişdir. Beynəlxalq təcrübə öyrənilərkən bir sıra standartlar araşdırılmış və onlar arasından “Ümumavropa dilləri üçün tövsiyələr toplusu” (Common European Framework of Reference – CEFR) ən münasib standart kimi seçilərək daha geniş təhlil olunmuşdur. Tədqiqatın əsas məqsədi beynəlxalq təcrübəyə və İKT-nin tətbiqinə əsaslanaraq Azərbaycan dilinin tədrisi və qiymətləndirilməsi üçün bəzi tövsiyələrin verilməsidir.

II. DİL BİLİKLƏRİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİNDƏ BEYNƏLXALQ TƏCRÜBƏ VƏ STANDARTLAR

Avropada xarici dillərin tədrisi metodikası, həmçinin dillərin mənimsənilmə və qiymətləndirmə mexanizmlərinə nəzər salsaq görərik ki, burada yalnız dilin tədrisinə deyil, eyni zamanda, dil biliklərinin qiymətləndirilməsinə də xüsusi diqqət yetirilir. Xüsusilə XX əsrin II yarısından başlayaraq bilinqualizm (ikidillilik) və plurinqualizm (çoxdillilik) kimi konsepsiyaların meydana gəldiyi bir şəraitdə dil biliklərinin əldə olunmasında yeni yanaşmalar və qiymətləndirmə metodları yaranmağa başladı.

Tədqiqat zamanı, dil biliklərinin öyrənilməsi, tədrisi və qiymətləndirilməsi

istiqlamətində bir sıra standartların olduğunu müşahidə etdik.

Təşkilatlararası Linqvistik Dəyirmi Masa Şkalası (*Interagency Language Roundtable Scale- ILR*) 1968-ci ildə ABŞ Dövlət Departamentinin Xarici Xidmət İnstitutu (Foreign Service Institute) tərəfindən hazırlanmış və bütün ABŞ dövlət qurumları üçün dil biliklərinin qiymətləndirilməsində standart kimi qəbul edilmişdir [2]. ILR tövsiyələr toplusu əsasında tərtib olunmuş testlər yalnız ABŞ dövlət işçilərinin dil bacarıqlarının ölçülməsi üçün nəzərdə tutulmuşdur. ILR tövsiyələr toplusunda test meyarlarının standartlaşdırılması, təşkilatlararası təlim, sınaq və tərcümə metodologiyası sahəsində əməkdaşlığın təmin edilməsi, dil ilə əlaqəli yeni məlumatların və təcrübələrin həm ictimai arenada, həm də xaricdə yayılması üçün şəraitin yaradılması əsas məqsəd hesab olunurdu.

ILR standartına görə bir insanın sahib olmalı olduğu minimum dil bacarıqlarına dinləmə, oxu, danışma, yazı, tərcümə və interpretasiya aiddir. İnsanların dil bacarıqları beş ballıq şkala ilə qiymətləndirilir. Dil bacarığı qiymətləndirilən şəxsin göstəriciləri bir bacarıq səviyyəsini əhəmiyyətli dərəcədə aşıb, növbəti səviyyəyə isə tam cavab vermədikdə onun balı “+” ilə təyin edilir (0+, 1+, 2+, 3+ və ya 4+ şəklində). Qiymətlər oxu, danışma, dinləmə, yazma, tərcümə, audio tərcümə, tərcümə və mədəniyyətlərarası ünsiyyət kimi müxtəlif bacarıqlar üçün ayrıca təyin edilə bilər [2].

Xarici Dillərin Tədrisi üzrə Amerika Şurası Standartı (*American Council on the Teaching of Foreign Languages - ACTFL*) - tədrisin bütün səviyyələrində dillərin öyrənilməsini təkmilləşdirmək və qiymətləndirmək məqsədi daşıyan tövsiyələr toplusudur [3]. 1980-ci illərdə ILR tövsiyələr toplusu əsasında Müasir Dil Assosiasiyasının (MLA-Modern Language Association) kiçik bir qolu kimi yaradılmışdır. ACTFL-in kvalifikasiya testləri bütün dünyada akademik qurumlar, dövlət qurumları və özəl korporasiyalar tərəfindən istifadə olunur. ACTFL-də dil bacarıqlarının qiymətləndirilməsi üçün ümumilikdə on bir səviyyə var. Bunlardan beşi əsas səviyyə hesab olunur. Əsas səviyyələr isə üç əltsəviyyəyə bölünür [3].

Ümumavropa dilləri üçün Tövsiyələr Topusu (Common European Framework of References for languages - **CEFR**) - Avropa Şurasının və Kembric Universitetinin dəstəyi ilə dil biliklərinin tədrisi və qiymətləndirilməsi üçün qəbul olunmuş beynəlxalq standart hesab olunur [4]. 1991-ci ildə İsveçrədə keçirilən simpoziumda “Ümumavropa dilləri üçün tövsiyələr toplusu”nun tərtib edilməsi ideyası irəli sürülmüş və sənədin son rəsmi variantı 2001-ci ilin yanvarında nəşr olunmuşdur. “Ümumavropa dilləri üçün tövsiyələr toplusu” ilk dəfə iki dildə – ingilis və fransız dillərində çap olunmuş, daha sonralar isə dünyanın 40-a yaxın dilinə tərcümə olunmuşdur. Beləliklə, CEFR dil biliklərinin tədrisi və qiymətləndirilməsi sahəsində əsas beynəlxalq standartda çevrilmişdir [4].

“Ümumavropa dilləri üçün Tövsiyələr Topusu”nda dil biliklərinin qiymətləndirilməsi altı səviyyə (A1, A2, B1, B2, C1, C2) üzrə aparılır. Cədvəl 1-də dil biliklərinin səviyyələr üzrə bölgüsü təqdim edilir. Dil öyrənən şəxs dil bacarıqları üzrə fərqli göstəricilərə malik ola bilər. Belə ki, yazma və oxumada aşağı səviyyədə olduğu halda, dinləmə və danışmada orta səviyyəli nəticə göstərə bilər. Beləliklə, səviyyələr üzrə qiymətləndirmə aparılarkən dil öyrənənin dil bacarıqları ayrı ayrılıqda yoxlanılır və qiymətləndirmə ona uyğun aparılır [5].

Cədvəl 1. CEFR-da dil biliklərinin səviyyələr üzrə bölgüsü

Təcrübəli istifadəçi	C2	Qabaqcıl səviyyə
	C1	Üstün səviyyə
Müstəqil istifadəçi	B2	Orta səviyyə
	B1	Alt orta səviyyə
Yeni başlayan istifadəçi	A2	İbtidai səviyyə
	A1	Başlanğıc səviyyə

CEFR üzrə səviyyələrin ümumi xarakteristikasına nəzər salmaq:

- A1 - Günlük istifadə olunan sadə söz və ifadələrdən istifadə edərək ünsiyyət qura bilər.
- A2 - Tez-tez istifadə olunan ifadə və cümlələri başa düşə, ətrafda gördüklərini izah edə və həmin anda baş verən hadisələri müzakirə edə bilər.
- B1 - Standart və tanış mövzuları başa düşür, dilin olduğu mühitdə yarana biləcək istənilən situasiyada vəziyyəti idarə edə, şəxsi marağında olan

mövzularda mətnlər qura və öz fikirlərini nisbətən rahat ifadə edə bilir.

- B2 - Konkret və abstrakt mövzuda olan mətnlərin əsas ideyasını başa düşür, çətinlik çəkmədən yerli dil daşıyıcısı ilə qarşılıqlı əlaqə qura bilir.
- C1 - Mürəkkəb və qarışıq mövzular ətrafında müzakirə apara, dildən akademik və peşəkar məqsədlər üçün effektiv şəkildə istifadə edə bilir.
- C2 - Faktiki olaraq eşitdiyi və oxuduğu hər şeyi başa düşə, daha mürəkkəb situasiyalarda sərbəst və dəqiq şəkildə öz fikirlərini ifadə edə bilir.

CEFR-də dildən istifadə əsas şərtidir. Burada dillərin öyrənilməsi, tədrisi, qiymətləndirilməsi əsas götürülür. CEFR-in əsas məqsədi dil mütəxəssislərini ümumi baza ilə təmin etmək və fərqli təhsil sistemlərinin olması səbəbindən ünsiyyət zamanı yaranan maneələrin aradan qaldırılmasını təmin etməkdir. CEFR tövsiyələr toplusunda dil biliklərinin öyrədilməsi və qiymətləndirilməsində əsasən “bacarır” (“can do”) yanaşmasından istifadə olunur. Bu yanaşma öyrənənlərə dil bacarıqları üzrə hansı səviyyədə olduqlarını və hansı səviyyəyə keçməli olduqlarını müəyyən etməkdə köməklik göstərir [5].

CEFR-i digər standartlardan fərqləndirən üstün cəhət onun konkret bir dil üçün nəzərdə tutulmamasıdır. Bu tövsiyələr toplusundan istifadə edərkən hər bir dilin öz daxili linqvistik imkanları da nəzərə alınmalıdır.

Bu gün bir çox inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr CEFR tövsiyələr toplusundan istifadə edərək öz dillərinə uyğun imtahan test sistemlərini qurmuş və müvəffəqiyyətlə tətbiq edirlər, məsələn, TOEFL (ingilis), ESOL (ingilis), IELTS (ingilis dili), TestDaF (alman), TOPIK (koreya dili), JLPT (yapon dili), CCE (çex dili), TOCFL (Çin dili), TPKİ (rus), TYS (türk dili) və s. [6].

Hal-hazırda respublikamızda da qeyd olunan dil səviyyə imtahanlarından xarici dil biliklərimizin qiymətləndirilməsi üçün (TOEFL, IELTS, TOPIK və s.) istifadə olunur.

III. AZƏRBAYCAN DİLİNİN TƏDRİSİNİN MÖVCUD VƏZİYYƏTİ VƏ PROBLEMLƏRİ

XXI əsrin ilk onilliyi Azərbaycan təhsil sistemində köklü dəyişikliklərin baş verdiyi bir dövr kimi səciyyələnir. 2003-2013-cü illər dünya bankı ilə II kredit sazişi əsasında islahat proqramının həyata keçirilməsi dövrü hesab edilir [7]. Qeyd olunan təşəbbüslərin nəticəsi olaraq, Azərbaycan təhsil sistemində bir çox islahatlar həyata keçirilmişdir. Əldə olunan ən mühüm nəticə kimi “Milli Kurrikulum” konsepsiyasını göstərə bilərik [8]. “Milli Kurrikulum” konsepsiyası yeni standartlar əsasında formalaşdırılmışdır. Burada milli maraqlar və ana dilinin tədrisi dövlətçilik baxımından vacib məsələlərdən biri hesab edilir. Belə hesab olunur ki, dil şəxsin aktivliyinin əsas göstəricisidir, bu da öz növbəsində cəmiyyətdə müstəqil, yaradıcı və azad düşüncə qabiliyyətinə malik şəxsiyyətin formalaşmasını təmin edir. Dünya ölkələrində ana dilinin öyrədilməsi milli

təfəkkürün formalaşmasında mühüm vasitə olduğu kimi, “Milli Kurrikulum” konsepsiyasında da, ana dilinin tədrisi ön plana çəkilir [8]. Ana dilinin düzgün formada tədrisi şagirdlərin ünsiyyət imkanlarını genişləndirir, onlarda nitq fəaliyyətinin növləri ilə yanaşı, düşünmə, öyrənmə və danışma bacarıqlarını formalaşdırır. Təhsilin ümumi inkişaf səviyyəsini müəyyənləşdirmək üçün keçirilən beynəlxalq və milli qiymətləndirmələrdə ana dili üzrə standartların mənimsənilməsinə xüsusi diqqət yetirilir. Bütün bunlar bir fənn kimi ana dilinin şəxsiyyətin formalaşdırılmasındakı müstəsna rolu ilə bağlıdır [7].

Yuxarıda qeyd olunan dəyişikliklərə baxmayaraq, bu gün Azərbaycan dilinin tədrisində bəzi çatışmazlıqlar özünü göstərir. Belə ki, Azərbaycan dilinin tədrisi əsas dil bacarıqları olan dinləmə, oxu, yazı və danışmaq üzrə aparılır. “Milli Kurrikulum” konsepsiyasına qədər Azərbaycanda mövcud olan ənənəvi tədris sistemindəki çatışmazlıqlardan biri Azərbaycan dilinin tədrisinin nitq bacarıqları üzərində deyil, dilçilik üzərində qurulmasıdır. Belə ki, dil bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi və qiymətləndirilməsi metodikası formalaşdırılmamışdır. Bu da öz növbəsində dil öyrənilməsi və dil biliklərinin qiymətləndirilməsində bir sıra çətinliklər yaradırdı. Həmçinin şifahi nitq bacarıqlarının, xüsusilə dinləmə və danışmanın diqqətdən kənar qalması, uşaqların və yeniyetmələrin əksəriyyətinin, hətta doğma dildə belə öz fikrini səlis ifadə etməkdə çətinlik çəkməsinə səbəb olmuşdur. Məhz qeyd olunan faktorlar

kurrikulum sisteminə tam keçidi təmin etməkdə çətinliklər yaradır.

Beləliklə, Azərbaycan dilinin inkişaf etdirilməsi və beynəlxalq aləmdə nüfuz qazanması üçün dilin tədrisi məsələlərinə yanaşmalarda köklü dəyişikliklərin edilməsi məqsədəuyğun hesab edilir. Bu məqsədlə dövlət səviyyəsində bir sıra fərman və sərəncamlar imzalanmışdır. “Azərbaycan dilinin saflığının qorunması və dövlət dilinin istifadəsinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında” 1 noyabr 2018-ci il tarixli Fərmanda dilimizin imkanlarından yetərincə və düzgün istifadə edilməməsi, habelə televiziya və radio kanallarında, internet resurslarında, mətbu nəşrlərdə və reklam daşıyıcılarında ədəbi dilin normalarının kobud şəkildə pozulması, leksik və qrammatik qaydalara əməl edilməməsi, məişət danışığından istifadə olunması, əcnəbi söz və ifadələrin yersiz işlədilməsi və bu sahədə hüquqi tənzimləmənin və daimi nəzarətin tətbiq olunması tələbi öz əksini tapır [9]. “Azərbaycan dilinin elektron məkanda daha geniş istifadəsinin təmin edilməsi ilə bağlı bir sıra tədbirlər haqqında” 2018-ci il 17 iyul tarixli Sərəncamda Azərbaycan dilinin elektron məkanda daha geniş istifadəsinin, bu dillə maraqlanan şəxslər üçün əlçatanlığın təmin edilməsi və öyrədilməsinin asanlaşdırılması məsələləri öz əksini tapmışdır [10].

Son illər xarici ölkələrdən Azərbaycana əcnəbilərin miqrasiyaında xeyli artım müşahidə edilir. Hər il yüzlərlə xarici ölkə vətəndaşı müxtəlif məqsədlərlə (təhsil almaq, işləmək, ticari əlaqələr qurmaq və s. üçün) ölkəmizə miqrasiya

edirlər. Məhz bu səbəbdən, ölkə vətəndaşları ilə yanaşı, əcnəbilərin də Azərbaycan dili bilgilərinin vəziyyətinin qeyri-müəyyənliyi və onun aradan qaldırılması üçün zəruri tədbirlərin görülməsi aktual məsələlərdən biridir. Eyni zamanda respublika və xarici ölkə vətəndaşlarına Azərbaycan dili bilgilərini inkişaf etdirmələri üçün stimullaşdırıcı vasitələrin (sertifikatların verilməsi) və digər imkanların yaradılması zəruridir.

Ölkədə konstitusion tələb olaraq həyata keçirilən dil siyasətindən irəli gələn vəzifələrin reallaşdırılmasına dəstəyin verilməsi məqsədiylə atılan addımlardan biri də məhz beynəlxalq standartlar əsasında Azərbaycan dilində dil səviyyələrinin işlənilməsi və dil biliklərinin qiymətləndirilməsinin bu səviyyələr üzrə aparılmasıdır.

IV. AZƏRBAYCAN DİLİNİN TƏDRİSİ VƏ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİNDƏ İKT-NİN ROLU

İKT-nin sürətlə inkişaf etdiyi müasir dövrdə yüksək texnologiyalı milli iqtisadiyyatın və İnformasiya cəmiyyətinin yaradılması ölkələrin dövlət siyasətinin prioritet istiqamətindən biri hesab olunur. İKT bu gün bir çox sahələrdə mühüm amilə çevrilmişdir və dövlətlərin siyasi, iqtisadi və sosial fəaliyyətinə aktiv təsir edərək iqtisadiyyatın və ictimai münasibətlərin qloballaşmasına da öz təsirini göstərməkdədir.

Təhsil sahəsində İKT-nin tətbiqi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Xüsusilə, müasir texnologiyaların verdiyi imkanlar sayəsində

dillərin öyrənilməsində daha yaxşı nəticələr əldə etmək mümkündür. Dil mütəxəssisləri tərəfindən aparılan araşdırmalar göstərir ki, dilin tədrisində İKT-nin tətbiqi öyrənmə keyfiyyətinin artırılmasına, mövcud informasiya və biliklərə əlyətərlik imkanının yaradılmasına, təhsil xərclərinin azaldılmasına, akademik və elmi mətnlərin keyfiyyətinin, dəqiqliyinin yaxşılaşdırılmasına, öyrənməyə marağın artmasına səbəb olur. Həmçinin İKT-nin tətbiqi müəllimlərə tələbələrin bilik və bacarıqlarını qiymətləndirmək imkanı yaradır. Eyni zamanda, yeni texnoloji vasitələr dil öyrənmələrə ünsiyyət qurmaq, mətni redaktə etmək, öz fikrini izah etmək və mətni tez və çevik şəkildə hazırlamaq imkanı verir [11].

Beynəlxalq təcrübə əsasında Azərbaycan dilinin tədrisi və qiymətləndirilməsi metodologiyasının təkmilləşdirilməsi və mexanizmlərinin işlənilməsi də İKT-nin tətbiqinə əsaslanmalıdır. Lakin Azərbaycan dilinin tədrisində İnternet resurslarının, elektron dərsliklərin az olması, elektron məkanda Azərbaycan dili ilə bağlı kifayət qədər məlumatların olmaması dilin qiymətləndirilməsi metodologiyasının və mexanizmlərinin işlənilməsində çətinliklər yarada bilər.

Bu istiqamətdə dövlət tərəfindən bir sıra mühüm addımlar atılmışdır. “Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi haqqında Sərəncam bunun ən bariz nümunəsidir. Qəbul olunmuş dövlət proqramında

Azərbaycan dilinin lüğət tərkibinin və qrammatik normalarının sistemləşdirilməsi, Azərbaycan dilini öyrənən xarici vətəndaşlar və xarici dil öyrənmək istəyən azərbaycanlılar üçün tədris vəsaitlərinin daha intensiv hazırlanmasının təmin olunması, Azərbaycan dilinin düzgün işlənməsində çevikliyin təmin olunması üçün müvafiq internet resurslarının yaradılması, Azərbaycan dilində internet resursların, elektron və interaktiv dərsliklərin yaradılması sahəsində işlərin görülməsi və s. kimi məsələlər öz əksini tapır [12].

Azərbaycan dilinin tədrisi və qiymətləndirilməsi üçün Azərbaycan dilinin ümumi informasiya bazasının yaradılması, terminoloji lüğətlərin hazırlanması, Azərbaycan dilində internet resurslarının, elektron və interaktiv dərsliklərin yaradılması, məşin tərcüməsi sistemlərinin və digər müasir tətbiqi – linqvistik texnologiyaların yaradılması mühüm prioritet istiqamətlərdir.

NƏTİCƏ

Azərbaycan dil biliklərinin qiymətləndirilməsi sahəsində Avropa təcrübəsi əsasında yeni meyarların işlənilməsi zəruridir. Tədqiqat işində CEFR tövsiyələr toplusu əsasında Azərbaycan dilinin linqvistik xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla “Azərbaycan dili üzrə səviyyə imtahanı”nın təşkili təklif olunur. Həmçinin müasir Azərbaycan dilinin tədrisinin və qiymətləndirilməsinin iki istiqamətdə aparılması (Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları və əcnəbi vətəndaşlar üçün)

nəzərdə tutulur. Dil biliklərinin qiymətləndirilməsinin dörd dil bacarığı üzrə aparılması məqsədəuyğundur. Bu məqsədlə ayrıca tədris planı və bu tədris planına uyğun dərsliklər və dərs vəsaitlərinin hazırlanması zəruridir. Qeyd olunan təkliflərin həyata keçirilməsində İKT-nin dəstəyi ilə elektron bazanın yaradılması təmin edilməlidir. Azərbaycan dili üzrə səviyyə imtahanları müxtəlif sahələrdə müxtəlif məqsədlər (təhsil, işə qəbul, miqrantlarla iş və s.) üçün tətbiq oluna bilər.

İSTİNADLAR

- [1] A. Qurbanov. Müasir Azərbaycan ədəbi dili. I cild (2 cildə). Bakı, 2019. 464 səh.
- [2] Interagency Language Roundtable, <https://www.govtilr.org/Skills/IRL%20Scale%20History.htm>.
- [3] American Council on the Teaching of Foreign Languages, https://www.actfl.org/uploads/files/general/AC-TFLProficiencyGuidelines2012_Azerbaijani.pdf.
- [4] Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, Council of Europe, April 2020, Companion volume, 278 p.
- [5] Introductory Guide to the Common European Framework of Reference (CEFR) for English Language Teachers, Cambridge University Press, 2013, 12 p.
- [6] Wikipedia Free Encyclopedia: List of language proficiency test, https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_language_proficiency_tests
- [7] Ş. Nəbiyeva, Ana Dili Tədrisi Metodikasının Aktual Problemləri (metodik vəsait), Bakı, 2010, 64 səh.
- [8] “Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin konsepsiyasının (Milli Kurikulumun) təsdiq

- edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2006-cı il 30 oktyabr tarixli qərarı. <https://e-qanun.az/framework/19682>.
- [9] “Azərbaycan dilinin saflığının qorunması və dövlət dilinin istifadəsinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, 1 noyabr 2018-ci il. <https://president.az/az/articles/view/30563>
- [10] “Azərbaycan dilinin elektron məkanda daha geniş istifadəsinin təmin edilməsi ilə bağlı bir sıra tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı, 17 iyul 2018-ci il. <https://e-qanun.az/framework/39503>
- [11] S. Ammanni, U. Aparanjani, The Role of ICT in English Language Teaching and Learning, International Journal of Scientific & Engineering Research, Volume 7, Issue 7, July-2016, ISSN 2229-5518
- [12] “Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Sərəncamı, 2013-cü il 9 aprel 2013-cü il. <https://president.az/az/articles/view/7744>
- [13] Lala N. Adiyeva, Rəsmiyyə Ş. Mahmudova, Analysis of international experience in the field of teaching and assessment of language proficiency, Problems of Information Society, 2023, vol.14, no.1, 85-92